

Ἡ εἰς Αἴδου Κάθοδος

Τὸ μοτίβο τῆς ἀνάβασης καὶ κατάβασης στὴν πλατωνικὴ Πολιτεία

Νίκος Χααραλαμπόπουλος

Στὸ δεύτερο βιβλίο τῆς *Πολιτείας* τοῦ Πλάτωνος ὁ Γλαύκων ἀφηγεῖται τὴν ἱστορία τοῦ Γύγη, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς βοσκούς τοῦ Λυδοῦ βασιλιᾶ (359d-360b). Ὅταν ὕστερα ἀπὸ σεισμὸ ἀπεκαλύφθη ἡ ὑπαρξὴ ὑπογείου νεκρικοῦ θαλάμου, ὁ Γύγης κατέβηκε τὸ χάσμα γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ ἔκπληκτος τὴ σορὸ ἑνὸς γίγαντα. Ὅταν ἐπέστρεψε στὴν ἐπιφάνεια φοροῦσε τὸ μαγεμένο δαχτυλίδι τοῦ νεκροῦ, τὸ ὁποῖο καθιστοῦσε τὸν κάτοχό του ἀόρατο. Ὁ Γύγης ἐκμηταλλεύτηκε τὶς δυνάμεις τοῦ δαχτυλιδιοῦ γιὰ νὰ ἀναρριχηθῆ στὸν θρόνο τῆς Λυδίας ἀποπλανῶντας τὴ βασίλισσα καὶ σκοτώνοντας τὸν βασιλιά.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου ὁ Σωκράτης παραθέτει τὴν περίφημη παραβολὴ τοῦ Σπηλαίου (514a-517a). Πρόκειται γιὰ τὴ ζωὴ μιᾶς ομάδας φυλακισμένων σὲ ὑπόγεια σπηλιά, οἱ ὁποῖοι, ἀλυσσοδεμένοι στὰ χέρια, στὰ πόδια καὶ στὸν λαιμό, κοιτάζουν μόνον εὐθεῖα μπροστὰ στὸν τοῖχο τῆς σπηλιάς τὶς μορφὲς ποὺ ἀποτυπώνονται πάνω του. Ὅταν κάποιος δεσμώτης ἐλευθερώνεται καὶ ἀρχίζει νὰ ἀνεβαίνει πρὸς τὸ ἄνοιγμα ὥστε στὸ τέλος νὰ βγῆ στὴν ἐπιφάνεια, διαπιστώνει πῶς οἱ μορφὲς δὲν εἶναι παρὰ σκιὲς ἀντικειμένων καὶ πῶς ὁ πραγματικὸς κόσμος βρίσκεται ἔξω ἀπ' τὴ σπηλιά. Ἄν ὅμως ἐπιλέξῃ νὰ ξανακατεβῆ γιὰ νὰ ἐνημερώσῃ καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς πρώην συνδεσμῶτες του, ἐκεῖνοι, δύσπιστοι, θὰ ἀντισταθοῦν μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν σκοτώσουν.

Ἡ *Πολιτεία* ὁλοκληρώνεται μὲ τὸν μῦθο τοῦ Ἡρός (614b-621d), τὴ μεταθανάτια δηλαδὴ ἐμπειρία ἑνὸς στρατιώτη ὁ ὁποῖος λίγο προτοῦ κάψουν τὴ σορὸ του «ἀναστήθηκε» καὶ ἀφηγήθηκε ὅτι εἶχε δεῖ στὸν κάτω κόσμο. Ὁ λειμῶνας τῶν ψυχῶν, οἱ τιμωρίες τῶν κολασμένων καὶ οἱ ἀνταμοιβὲς τῶν

δικαίων, ή επιλογή του βίου για την επόμενη μετεμψύχωση, ή πεδιάδα της Λήθης συνθέτουν ένα φαντασμαγορικό και συγκλονιστικό σκηνικό.

Στόχος της παρούσης ομιλίας είναι να διερευνηθῆ ή φαινομενολογία της ανάβασης/κατάβασης στις τρεῖς αυτές αφηγηματικές ἐνότητες ὡστε να καταδειχθῆ ή κειμενική τους λειτουργία. Για παράδειγμα, δὲν είναι τυχαῖο ὅτι ή μοῖρα τῶν ἐμπλεκομένων ἀλλάζει: ὁ βοσκὸς ἔγινε βασιλιάς, ὁ δεσμώτης ἐλευθερώνεται, ὁ νεκρὸς ξαναζῆ· οὔτε ὅτι ὁ τόπος τῆς κατάβασης νοεῖται ὡς χῶρος θανάτου. Τέλος σημασία ἔχει καὶ ὁ βαθμὸς συμμετοχῆς ή ἀποχῆς του θεϊκοῦ παράγοντα κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω πορεία. Αὐτὲς είναι μερικές ἀπὸ τις ἐρμηνευτικές παραμέτρους τῆς συγκριτικῆς ἀνάγνωσης τῶν ἐνοτήτων.